

Vlaanderen
is zorgzaam en
gezond samenleven

JONGVOLWASSENEN IN DE JEUGDHULP: DE OVERGANG NAAR VOLWASSENHEID

Beleidsrapport

COLOFON

Verantwoordelijke uitgever

Karine Moykens
Secretaris-generaal
Departement Zorg
Koning Albert II-laan 35 bus 30
1030 Brussel

Samenstelling

Departement Zorg
Zorginspectie

Productcoördinatie en vormgeving

Afdeling Communicatie en IT – Team Communicatie

Depotnummer

D/2023/3241/157

Uitgave

September 2023

WOORD VAN DANK

Zorginspectie bedankt de sector en Opgroeien voor de aandacht die ze besteed hebben aan het thema jongvolwassenheid in de jeugdhulp en voor hun inzet om dit vorm te geven in het actieplan en de richtsnoeren, die aan de basis van deze inspectieronde lagen.

Tevens een woord van dank aan alle jongvolwassenen, jeugdhulpverleners, beleidsmedewerkers en directies van de geïnspecteerde afdelingen voor hun constructieve samenwerking. Na het inspectiebezoek kregen deze afdelingen een feedbackvragenlijst om het inspectieproces te evalueren. De resultaten daarvan zullen meegenomen worden naar volgende inspectierondes.

1 INLEIDING

Zorginspectie deed thematische inspecties tussen 1 juni 2022 en 13 maart 2023 in organisaties erkend en gesubsidieerd door Opgroeien, die jongeren tot en met 24 jaar begeleiden. De focus lag op de continuïteit in de zorg bij de overgang naar volwassenheid. Het waarborgen van hulpcontinuïteit is één van de centrale pijlers in de 2.0.-aanpak voor integrale jeugdhulp in Vlaanderen. Naar aanleiding hiervan werd de inspectieronde 'jongvolwassenen binnen de jeugdhulp' door Zorginspectie georganiseerd.

Het gebruikte toetsingskader werd uitgewerkt in overleg met het Opgroeien en is gebaseerd op volgende kaders die in overleg met de sector ontwikkeld werden:

- het actieplan Jongvolwassenen van 11 mei 2017
- de richtsnoeren 'Overgang naar volwassenheid vanuit jeugdhulp' van april 2019.

De inspecties hadden tot doel zicht te krijgen op de manier waarop de afdelingen het ondersteuningstraject voor jongvolwassenen ontwikkelen en de actieve nazorg organiseren. Voor elk van deze twee centrale thema's werd een verwachting uitgeschreven en werden criteria opgesteld. De criteria werden beoordeeld aan de hand van verschillende kritische kenmerken. De inspecties bestonden uit een gesprek met beleidsmedewerkers, een gesprek met jeugdhulpverleners, een nazicht van individuele dossiers en waar mogelijk een gesprek met jongvolwassenen.

In dit beleidsrapport wordt een samenvatting gegeven van de bevindingen van Zorginspectie. In het rapport geven we per criterium eerst de resultaten van de algemene beoordeling op criteriumniveau: voldaan, benaderd of niet voldaan. Daarna worden de belangrijkste vaststellingen en verbetermogelijkheden per kritisch kenmerk beschreven. Tot slot worden enkele sectorale aanbevelingen verwoord.

2 MANAGEMENTSAMENVATTING

Continuïteit in de zorg, en in het bijzonder bij de overgang naar volwassenheid, is essentieel voor jongvolwassenen. Het waarborgen van hulpcontinuïteit is één van de centrale pijlers in de 2.0.-aanpak voor integrale jeugdhulp in Vlaanderen. Om deze reden werd de inspectieronde ‘jongvolwassenen binnen de jeugdhulp’ door Zorginspectie georganiseerd. Voor de opmaak van het toetsingskader werd gebruik gemaakt van het actieplan jongvolwassenen en de richtsnoeren ‘overgang naar volwassenheid vanuit jeugdhulp’ dat in overleg met de sector en Opgroeien werd opgesteld.

Tussen juni 2022 en maart 2023 vonden er 71 inspecties plaats in voorzieningen met een residentieel aanbod voor 17+’ers, in de vorm van een leefgroep, kamertraining, een combinatie van beide of kleinschalige wooneenheden. Ervan uitgaande dat een jongvolwassene een kwaliteitsvolle hulpverlening moet krijgen, waar hij ook verblijft, werd er geen onderscheid gemaakt in de bevraging bij deze verschillende woonvormen.

In de geïnspecteerde afdelingen werden via een toetsingskader twee centrale thema’s onder de loep genomen: de ontwikkeling van een ondersteuningstraject en de organisatie van actieve nazorg. Voor ieder thema is een verwachting uitgeschreven. Voor thema 1 werd de verwachting beoordeeld aan de hand van vijf criteria, voor thema 2 aan de hand van vier criteria. De beoordeling van elk criterium gebeurde aan de hand verschillende kritische kenmerken. Iedere inspectie werd uitgevoerd door één of twee inspecteurs en nam ongeveer één werkdag in beslag. Er vonden gesprekken plaats met leidinggevend en jeugdhulpverleners in verband met het gevoerde beleid en de interne afspraken en gesprekken met jeugdhulpverleners i.v.m. de toepassing ervan in de praktijk. Tot slot werd er in bijna alle afdelingen met jongvolwassenen gesproken. De vaststellingen op basis van het beleid en de praktijk worden verder in dit rapport weergegeven. Met uitzondering van enkele citaten, werd de informatie uit de gesprekken met de jongvolwassenen opgenomen in de individuele inspectieverslagen, niet in dit rapport.

Op basis van de inspectie werd per geïnspecteerde afdeling een inspectieverslag opgemaakt met daarin een beoordeling per criterium en een korte toelichting bij deze beoordeling. Dit inspectieverslag geeft de geïnspecteerde afdelingen de mogelijkheid om met de verbeterpunten aan de slag te gaan.

Met betrekking tot de ontwikkeling van een ondersteuningstraject werd vastgesteld dat er op basis van de wensen, verwachtingen en behoeften van de jongvolwassene op de verschillende levensdomeinen een ondersteuningstraject werd ontwikkeld, samen met de jongvolwassene. Ook zijn persoonlijk en professioneel netwerk werden bij deze ontwikkeling betrokken. Er werd vastgesteld dat ondersteuningstrajecten ook actueel werden gehouden. In de explicitering van de engagementen van zowel het persoonlijk als het professioneel netwerk is er verbetermarge. De meeste verbeterpunten werden opgemerkt met betrekking tot de bundeling van het hele ontwikkelingstraject in een toekomst- en doelgericht plan.

Betreffende de organisatie van actieve nazorg na de uitstroom van de jongvolwassene werd vastgesteld dat jongvolwassenen nog enige tijd in beeld blijven van de afdelingen via het aanbod en de organisatie van nazorg. Indien de jongvolwassene moeilijkheden signaleerde, werd aangegeven dat er samen met hem aan de slag werd gegaan om samen te bepalen wat er nodig was voor de continuïteit van de hulpverlening. Deze nazorg werd aangeboden en georganiseerd door een persoon waarmee de jongvolwassene een vertrouwensband had. De wijze, frequentie en duurtijd van deze nazorg werden slechts in een minderheid van de geïnspecteerde afdelingen op voorhand vastgelegd in concrete afspraken.

Zorginspectie stelde vast dat de sector aandacht heeft voor de transitie van jongvolwassenen. Naast individuele verschillen tussen organisaties werden er algemene verbetermogelijkheden vastgesteld. Op basis hiervan formuleerde Zorginspectie enkele aanbevelingen waarmee de sector samen met Opgroeien aan de slag kan gaan om de kwaliteit verder te verbeteren.

3 BEGRIPSOMSCHRIJVING EN GEBRUIKTE AFKORTINGEN

Actieve nazorg: het geheel van individuele contacten en ondersteunende activiteiten met de jongvolwassene, die plaatsvinden nadat deze is uitgeschreven uit de jeugdhulpvoorziening. Het gaat om initiatieven van de jeugdhulpverlener waarbij wederzijdse interactie kan ontstaan of een reactie van de jongvolwassene wordt verwacht.

Dossier: het dossier is het geheel van de gegevens en informatie die de begeleiding van de jongvolwassene documenteert. Dit omvat het plan en alle bijkomende documenten (logboek, notities, verslagen...) die gebruikt worden tijdens de begeleiding.

Jongvolwassene: de jongere die zich in de transitieperiode naar de volwassenheid, naar een zelfstandig leven, bevindt. Deze inspectie richt zich tot jongeren vanaf de leeftijd van 17 jaar.

Kamertraining/studiowonen: dit zijn specifieke vormen van verblijf waarbij de jongvolwassene al dan niet samen met andere jongeren binnen de voorziening woont in een aparte kamer of studio. De jongvolwassenen op kamertraining/studiowonen verblijven voornamelijk op de eigen kamer/studio. Kamertraining kan een tussenstap zijn op weg naar zelfstandig wonen, maar er kan ook terug naar huis toe gewerkt worden.

Kleinschalige wooneenheden: dit zijn de zogenaamde co-housing projecten voor jongvolwassenen met weinig of geen ondersteunende context. Er wonen minstens drie jongvolwassenen (16 tot 25 jaar) samen die kunnen rekenen op ondersteuning van een jeugdhulpverlener. Het individuele begeleidingstraject volgt het tempo van de jongvolwassene en wordt gebaseerd op een ondersteuningsplan. De groepsdynamiek blijft wel een belangrijk aspect. Vrijwilligers – al dan niet ervaringsdeskundigen – worden ingezet om een duurzame context voor elke jongere te bekomen.

Loopplanken: de bruggen van de jeugdhulp naar de volwassenenhulpverlening, zodat de drempel voor de jongvolwassene om beroep te doen op de volwassenenhulpverlening verlaagt. Dit kan verschillende vormen aannemen van een gezamenlijke kennismaking tot een tandembegeleiding.

Ondersteuningstraject: het geheel van acties die samen met de jongvolwassene, persoonlijk netwerk en de professionele actoren worden genomen, in functie van de begeleiding van de jongvolwassene naar een zelfstandig leven. Het ondersteuningstraject wordt geformaliseerd in een plan (groeiplan/ ondersteuningsplan/ handelingsplan).

Persoonlijk netwerk: de sociaal ondersteunende relaties van de jongvolwassene. Dit gaat om het ondersteunende familiaal netwerk ((groot)ouders, broers, zussen, tante, oom...) maar ook om andere personen die een ondersteunende rol spelen in het leven van de jongvolwassene (buren, vrienden, een leerkracht, sportcoach...).

Plan: het ondersteuningstraject wordt geformaliseerd in een plan. Dit kan verschillende vormen aannemen. Het kan gaan om een groeiplan dat rond de leeftijd van 16 jaar wordt opgemaakt samen met de jongvolwassene maar het kan ook een (bijgestuurd) handelingsplan zijn of een ondersteuningsplan dat samen met de jongvolwassene wordt opgemaakt.

Professionele actoren: personen, organisaties of instanties die in een professionele hoedanigheid betrokken zijn of kunnen worden in het ondersteuningstraject van de jongvolwassene zoals bijvoorbeeld actoren binnen Opgroeien, jeugdhulpaanbieders en sectoren binnen Integrale Jeugdhulp, (kinder- en jeugd)psychiatrie, Openbare Centra voor Maatschappelijk Werk, Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding, huisvestingsmaatschappijen, Centra voor Algemeen Welzijnswerk, Centra voor Alcohol en andere Drugproblemen, huisarts, Centra Geestelijke Gezondheidszorg...

ACT	Afdeling Continuïteit en Toegang
Binc	begeleiding in cijfers
CB	contextbegeleiding
CBAW	contextbegeleiding in functie van autonoom wonen
GES +	ernstige gedrags-en emotionele stoornissen
IB	individuele begeleider
KWE	kleinschalige wooneenheid
KT	kamertraining/studiowonen
NBM	niet-begeleide minderjarige
OBC	observatie- en behandelcentrum
OOC	onthaal-, observatie- en oriëntatiecentrum
OVBJ	organisatie voor bijzondere jeugdzorg
VAPH	Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap

4 INSPECTIEPROCES

4.1 OPMAAK VAN HET TOETSINGSKADER

Voor de ontwikkeling van het toetsingskader baseerde Zorginspectie zich op het actieplan jongvolwassenen van 11 mei 2017 en de richtsnoeren: 'Overgang naar volwassenheid vanuit jeugdhulp'. De richtsnoeren werden door Opgroeien als inspirerend kader opgemaakt voor de voorzieningen om met het actieplan aan de slag te gaan. Ze werden goedgekeurd door een stuurgroep met vertegenwoordiging van de sector en in april 2019 aan de sector gecommuniceerd.

De uitwerking van het toetsingskader gebeurde in overleg met Opgroeien. Het bestaat uit twee grote thema's: de ontwikkeling van een ondersteuningstraject en de organisatie van actieve nazorg na uitstroom. Rond elk thema werd een verwachting geformuleerd, die vervolgens werd geconcretiseerd in verschillende criteria.

Voor thema 1 werd de verwachting beoordeeld aan de hand van vijf criteria. De beoordeling van elk criterium gebeurde aan de hand verschillende kritische kenmerken.

Voor thema 2 werd de verwachting beoordeeld aan de hand van vier criteria. De beoordeling van elk criterium gebeurde aan de hand verschillende kritische kenmerken.

Het [toetsingskader](#) is raadpleegbaar op de website van Zorginspectie.

4.2 INSPECTIEMETHODIEK

4.2.1 Doelgroep

De doelgroep voor thema 1 'de ontwikkeling van een ondersteuningstraject' zijn jongvolwassenen die residentieel verblijven in de jeugdhulp.

De doelgroep voor thema 2 'de organisatie van actieve nazorg na de uitstroom van de jongvolwassene' zijn jongvolwassenen die na een residentieel verblijf in de jeugdhulp niet in een andere residentiële of ambulante hulpverleningsmodule binnen de jeugdhulp werden ingeschreven.

4.2.2 Bronnen

De criteria werden tijdens de inspectie afgetoetst op twee niveaus: het beleid en de praktijk. Beide bronnen werden samengenomen om te komen tot een beoordeling van ieder criterium:

- > Het beleid werd bevestigd in een gesprek met de leidinggevenden en jeugdhulpverleners over de visie en de interne afspraken.
- > De praktijk werd nagegaan in dossiers die werden toegelicht door de jeugdhulpverleners. In totaal zijn er 111 jeugdhulpverleners gesproken. Daar waar mogelijk werden er per thema (de ontwikkeling van een ondersteuningstraject en nazorg) drie dossiers geselecteerd.

Er werd ruimte voorzien om in gesprek te gaan met jongvolwassenen die op het moment van de inspectie in de geïnspecteerde afdeling verbleven. Er werd met hen stilgestaan bij de ontwikkeling van hun ondersteuningstraject.

kregen binnen een andere jeugdhulpverleningsmodule, zoals bijvoorbeeld: CBAW, CB, een andere OVBJ, pleegzorg, een opname in een VAPH-voorziening... Net zoals bij thema 1, werd ook hier getracht om drie dossiers per afdeling te controleren.

In 36 van de 71 afdelingen konden er geen dossiers worden gecontroleerd voor dit thema, omdat er geen jongvolwassenen waren die aan de criteria voldeden. In 11 afdelingen werd 1 dossier nagekeken, in 14 afdelingen 2 dossiers en in 10 afdelingen 3 dossiers. In deze afdelingen zijn in totaal 69 dossiers gecontroleerd.

4.2.6 Steekproef jongvolwassenen

Er werd tijdens het telefonisch contact gevraagd aan de gesprekspartner om na te gaan welke jongvolwassenen die in de geïnspecteerde afdeling verbleven in gesprek wilden gaan over hun ondersteuningstraject. Wanneer er hiervoor kandidaten waren, werd tijdens het inspectiebezoek of achteraf via digitale weg een gesprek gevoerd tussen de inspecteur en de jongvolwassene(n). Er werden geen jongvolwassenen gesproken die reeds uitgestroomd waren. In 67 van de 71 gecontroleerde afdelingen is er een gesprek doorgegaan met één of meerdere jongvolwassenen. In totaal sprak Zorginspectie met 102 jongvolwassenen.

4.2.7 Beoordeling

Ieder criterium werd beoordeeld op basis van de vaststellingen op beleidsniveau en waar mogelijk ook op basis van de vaststellingen op dossierniveau. Bij de afdelingen waar er voor thema 2 (de organisatie van actieve nazorg na uitstroom) geen dossiers ter beschikking waren, werden de criteria van thema 2 enkel beoordeeld op beleidsniveau. Voor een aantal kritische kenmerken werd bewust gekozen om ze enkel op beleidsniveau te beoordelen. Het ging om kritische kenmerken die moeilijk aantoonbaar waren. Indien er enkel op beleidsniveau werd beoordeeld, zal dat verder in het rapport per kritisch kenmerk ook weergegeven worden.

Het uitgangspunt bij de aantoonbaarheid in de dossiers was dat belangrijke en op te volgen afspraken en evoluties zowel betreffende het ondersteuningstraject als betreffende actieve nazorg gekend en raadpleegbaar moesten zijn door en voor de jongvolwassene en het hele team. Persoonlijke nota's van een jeugdhulpverlener of berichtjes op de persoonlijke gsm van de jeugdhulpverlener, die niet door het team gelezen konden worden, werden niet als een aantoonbare bron voor de beoordeling beschouwd.

Bij de dossiercontrole werd door de inspecteur rekening gehouden met de complexe realiteit van de ondersteuningstrajecten. Wanneer een kritisch kenmerk niet aangetoond kon worden in een dossier, maar dit kon aantoonbaar gemotiveerd worden o.b.v. factoren die buiten het bereik van de jeugdhulpverleners lagen, zoals de (korte) duurtijd van de begeleiding, het niet bereikbaar zijn van actoren, de complexiteit van een persoonlijk netwerk ... gaf dit geen aanleiding tot een verbeterpunt.

De informatie die de jongvolwassenen gaven die verband hield met de onderzochte criteria, werd, mits toestemming van de jongvolwassenen en met mits weglaten van persoonsgegevens, in het inspectieverslag opgenomen. In dit beleidsrapport zullen daarover geen verdere vaststellingen opgenomen worden.

De beoordeling per criterium kon vier vormen aannemen:

- > Er wordt **voldaan** aan het criterium: alle vereiste kritische kenmerken zijn terug te vinden in de toegelichte afspraken en in de geïnspecteerde dossiers.
- > De afdeling scoort **benaderd** voor dit criterium voor dossiers. In deze afdeling waren er voor alle kritische kenmerken afspraken op beleidsniveau, maar werden niet alle kritische kenmerken aangetoond in alle gecontroleerde dossiers.

- > De afdeling scoort **benaderd** voor dit criterium voor beleid. In deze afdeling werden alle kritische kenmerken aangetoond in alle gecontroleerde dossiers, maar waren er niet voor alle kritische kenmerken afspraken op beleidsniveau.
- > De afdeling scoort **niet voldaan** op dit criterium. In deze afdelingen waren er niet voor alle kritische kenmerken afspraken op beleidsniveau en werden niet alle kritische kenmerken aangetoond in alle gecontroleerde dossiers. Resultaten en vaststellingen

4.3 THEMA 1 - DE ONTWIKKELING VAN EEN ONDERSTEUNINGSTRAJECT

Verwachting

Met als uitgangspunt de wensen, verwachtingen en behoeften van de jongvolwassene op de verschillende levensdomeinen, wordt een ondersteuningstraject, gericht op continuïteit van de hulpverlening, ontwikkeld ter voorbereiding op een zelfstandig leven. Dit gebeurt samen met de jongvolwassene. Ook zijn persoonlijk netwerk en relevante professionele actoren worden bij deze ontwikkeling in samenspraak met de jongvolwassene betrokken. Het ondersteuningstraject wordt geformaliseerd in een toekomst- en doelgericht plan, dat wordt opgevolgd, geëvalueerd met de betrokkenen en zo nodig bijgestuurd.

4.3.1 Criterium 1

De wensen, verwachtingen en behoeften van de jongvolwassene op de verschillende levensdomeinen zijn het uitgangspunt bij het bepalen van zijn hulpvragen voor het ondersteuningstraject dat samen met de jongvolwassene wordt ontwikkeld.

Criterium 1 werd afgetoetst aan de hand van drie kritische kenmerken.

- > De hulpvragen van de jongvolwassene op de diverse levensdomeinen (studie, wonen, werk, gezondheid, financiën, vrije tijd en relaties) worden in beeld gebracht.
- > De wensen, verwachtingen en behoeften van de jongvolwassene zijn het uitgangspunt voor het bepalen van zijn hulpvragen.
- > De hulpvragen worden met de jongvolwassene geformuleerd.

4.3.1.1 Algemene resultaten op criteriumniveau

Van de 71 gecontroleerde afdelingen scoorden 67 (94%) afdelingen voldaan op dit criterium.

In 4 van de 71 afdelingen werden er verbetermogelijkheden vastgesteld:

- Deze 4 scoorden benaderd op dit criterium voor de controle van de dossiers. Alle kritische kenmerken werden gevat in afspraken op beleidsniveau, maar niet alle kritische kenmerken werden aangetoond in alle gecontroleerde dossiers.

4.3.1.2 Vaststellingen per kritisch kenmerk

In alle gecontroleerde afdelingen waren er afspraken over de drie kritische kenmerken van dit criterium. In bijna alle geïnspecteerde afdelingen werd vastgesteld dat deze afspraken geïmplementeerd werden in de praktijk. Slechts in enkele afdelingen werden niet alle kritische kenmerken aangetoond in alle gecontroleerde dossiers.

4.3.1.3 Enkele citaten van jongvolwassenen

- "Toekomstplannen? Mijn IB kan er niet over ophouden!"
- "De begeleiding houdt rekening met mijn tempo en mijn wensen en verwachtingen."
- "In het ondersteuningsplan is mijn verhaal opgenomen. Ik vertel het en de begeleiding noteert het."
- "Het kr8! boekje lijkt op huiswerk en dat heb ik al genoeg."
- "Ze forceren mij hier niet." "Ze doen er alles aan om ons te kunnen begrijpen."

4.3.2 Criterium 2

Bij het ontwikkelen van het ondersteuningstraject wordt in samenspraak met de jongvolwassene het persoonlijk netwerk betrokken.

Criterium 2 werd afgetoetst aan de hand van drie kritische kenmerken.

- > Het persoonlijk netwerk van de jongvolwassene wordt in kaart gebracht.
- > Er wordt in samenspraak met de jongvolwassene bepaald welke personen uit het persoonlijk netwerk iets kunnen betekenen in de uitwerking van zijn ondersteuningstraject.
- > De engagementen die door het persoonlijk netwerk worden aangegaan, worden geëxpliciteerd.

4.3.2.1 Algemene resultaten op criteriumniveau

Van de 71 gecontroleerde afdelingen scoorden 54 (76%) afdelingen voldaan op dit criterium.

In 17 van de 71 afdelingen werden er verbetermogelijkheden gedetecteerd:

- 11 van de 17 afdelingen scoorden benaderd op dit criterium voor de controle van de dossiers. Alle kritische kenmerken werden gevat in afspraken op beleidsniveau, maar niet alle kritische kenmerken werden aangetoond in alle gecontroleerde dossiers.
- 6 van de 17 afdelingen scoorden niet voldaan op dit criterium. Niet alle kritische kenmerken werden gevat in afspraken op beleidsniveau en niet alle kritische kenmerken werden aangetoond in alle gecontroleerde dossiers.

4.3.2.2 Vaststellingen per kritisch kenmerk

In alle gecontroleerde afdelingen was het de afspraak om het persoonlijk netwerk van de jongvolwassenen in kaart te brengen. De meest gebruikte methodieken waren het genogram, de netwerkcirkels, het ecogram en het sociogram. De keuze voor deze methodieken en de vaststellingen ter plaatse toonden aan dat de jeugdhulpverleners breder kijken dan enkel het familiale netwerk.

In alle afdelingen was het de afspraak om samen met de jongvolwassenen te bepalen wie uit het persoonlijk netwerk iets kon betekenen in de uitwerking van zijn of haar ondersteuningstraject. In zo goed als alle gecontroleerde dossiers was dit ook aantoonbaar.

Wat het expliciteren van de engagementen van het persoonlijk netwerk betreft, was er verbetermarge. In 6 van de 71 afdelingen waren hierover geen afspraken op beleidsniveau. In 13 van 71 afdelingen werden de engagementen van het persoonlijk netwerk niet teruggevonden in alle gecontroleerde dossiers. In totaal zijn in deze 13 afdelingen 35 dossiers gecontroleerd waarvan er in 24 dossiers geen engagementen werden teruggevonden. In totaal ging het om 24 dossiers (13%) van de 184 gecontroleerde dossiers.

In meer dan de helft van de afdelingen (54%) waar engagementen werden genoteerd, stonden de engagementen van het persoonlijk netwerk verspreid in het dossier in verschillende documenten, zoals bijvoorbeeld het ondersteuningsplan, het evolutieverslag, het logboek of verslaggeving van

Op het vlak van het expliciteren van de engagementen van de professionele actoren was er, net zoals bij criterium 2, een verbetermarge voor de sector. In 8 van de 71 afdelingen was er geen afspraak om de engagementen die door de professionele actoren worden aangegaan, te expliciteren in het dossier. In 17 van 71 afdelingen werden de engagementen niet teruggevonden in alle gecontroleerde dossiers. In deze 17 afdelingen werden 50 dossiers gecontroleerd, waarvan er in 36 dossier de engagementen van de professionele actoren niet konden worden teruggevonden. In totaal gaat het om 36 dossiers (20%) van de 184 gecontroleerde dossiers.

In meer dan de helft van de afdelingen (62%) waar engagementen werden genoteerd, stonden de engagementen van het professioneel netwerk verspreid in het dossier in verschillende documenten, zoals bijvoorbeeld het ondersteuningsplan, het evolutieverslag, het logboek of verslaggeving van teamvergaderingen. Ook hier werd in verschillende afdelingen opgemerkt dat het voor de jeugdhulpverleners vaak moeilijk was om uit de (digitale) dossiers een overzicht te halen van welke professionele actoren betrokken waren en welke engagementen er werden aangegaan.

In alle gecontroleerde afdelingen was het de afspraak om loopplanken te leggen tussen de huidige jeugdhulpverleners en de toekomstige volwassenhulpverleners. In nagenoeg alle gecontroleerde dossiers kon aangetoond worden dat dit ook in de praktijk gebeurde wanneer dit aan de orde was. In verschillende afdelingen werden (intersectorale) samenwerkingsverbanden aangegaan met organisaties binnen de (volwassenen)hulpverlening.

In alle geïnspecteerde afdelingen werd er via de visie en afspraken van deze afdelingen aangetoond dat men inzet op het informeren van de jongvolwassenen over eerstelijns volwassenenhulpverlening. Gezien het moeilijk aantoonbaar karakter van dit kritische kenmerk werd dit niet in de dossiers beoordeeld, maar enkel ten aanzien van het beleid.

Ook het kritisch kenmerk 'informeren van de jongvolwassene over de mogelijkheid tot voortgezette hulpverlening tot 25 jaar' werd enkel op beleidsniveau beoordeeld. Uit de inspecties bleek dat in alle afdelingen de jongvolwassenen werden gestimuleerd om de afronding van hun verblijf te koppelen aan de voortgang van hun traject en niet aan het feit dat ze 18 jaar werden. In alle afdelingen werden jongvolwassenen gestimuleerd om ook na hun 18 jaar te blijven in de voorziening, wanneer dit mogelijk was en in functie van de ontwikkeling van de jongvolwassene. Vanuit verschillende afdelingen werden kanttekeningen meegegeven omtrent dit kritisch kenmerk die erop wezen dat voortgezette hulpverlening tot 25 jaar geen evidentie was en dat dit steeds op maat en individueel moest bekeken worden. Enkele kanttekeningen die werden aangehaald waren bijvoorbeeld:

- > Voor sommige afdelingen was het zoeken tussen enerzijds het verlengen van het verblijf van de jongvolwassenen in deze afdeling en anderzijds het doorstromen en stimuleren richting zelfstandigheid niet evident. Er moeten steeds doelstellingen blijven om rond te werken.
- > De groepssamenstelling met jongvolwassenen die ouder zijn dan 18 jaar is anders dan een jongere populatie en dit heeft effecten op de leefgroep, de jeugdhulpverleners en de hele werking.
- > Het langer bezet houden van een residentiële plaats maakt dat een andere jongvolwassene niet kan instromen.
- > Sommige afdelingen met NBM waren nog zoekende hoe met dit kritisch kenmerk om te gaan. Voor deze jongvolwassenen is er niet altijd de zekerheid dat ze na hun 18e verjaardag kunnen blijven.
- > Het verkrijgen van de goedkeuring tot voortgezette hulpverlening via ACT, zou provinciaal verschillend zijn.

In 31 afdelingen waren er ondersteuningsplannen waarin doelstellingen stonden, waarbij het aangewezen was een tijdspad voorop te stellen, maar waar dit niet gebeurd was. In deze 31 afdelingen werden 79 dossiers gecontroleerd, waarvan 64 dossiers niet in orde waren voor dit kritisch kenmerk. In totaal ging het om 64 dossiers (35%) van de 184 gecontroleerde dossiers.

Er werd in functie van de beoordeling niet automatisch van uitgegaan dat er een tijdspad moest gekoppeld worden aan elk doel. Er werd wel verwacht dat per doelstelling werd afgewogen of een tijdspad aangewezen was. Er werd tijdens de inspectiebezoeken door gesprekspartners meermaals toegelicht dat het zesmaandelijks evolutieverslag het standaard tijdspad was. Dit met gevolg dat de doelstellingen automatisch om de zes maanden werden geëvalueerd. Indien dit de enige tijdsbepaling voor een evaluatie van de doelstellingen was, gaf dat voor Zorginspectie de aanleiding om een verbeterpunt te scoren. Verschillende doelstellingen in functie van de voorbereiding op een zelfstandig leven kunnen mogelijk een korter tijdspad vereisen dan de zesmaandelijkse evaluatie.

4.3.4.3 Enkele citaten van jongvolwassenen

- *“Ze praten wel wat teveel over mijn doelstellingen vind ik.”*
- *“Hoe meer ze van mij verwachten, hoe minder ik doe.”*
- *“Mijn ondersteuningsplan is een poster op mijn kamer, maar dat helpt me.”*
- *“We voelen ons thuis en we kennen ons ondersteuningsplan.”*

4.3.5 Criterium 5

Het ondersteuningstraject wordt op een duidelijke wijze opgevolgd.

Criterium 5 werd afgetoetst aan de hand van zes kritische kenmerken. Het eerste en tweede kritische kenmerk werden enkel op beleidsniveau beoordeeld.

- > Er is een verantwoordelijke aangesteld die toezicht uitoefent op de lopende ondersteuningstrajecten voor alle jongvolwassenen.
- > Er is een jeugdhulpverlener aangesteld die de uitvoering van het ondersteuningstraject opvolgt.
- > Het ondersteuningstraject wordt minstens om de zes maanden met de jongvolwassene besproken om de stand van zaken te bewaken.
- > Het ondersteuningstraject wordt minstens om de zes maanden met het persoonlijk netwerk van de jongvolwassene besproken om de stand van zaken te bewaken.
- > Het ondersteuningstraject wordt minstens om de zes maanden met de professionele actoren besproken om de stand van zaken te bewaken.
- > Het ondersteuningstraject wordt indien nodig bijgestuurd.

4.3.5.1 Algemene resultaten op criteriumniveau

Van de 71 gecontroleerde afdelingen scoorden 57 (80%) afdelingen voldaan op dit criterium.

In 14 van de 71 afdelingen werden er verbetermogelijkheden gedetecteerd:

- 9 van de 14 afdelingen scoorden benaderd op dit criterium voor de controle van de dossiers. Alle kritische kenmerken werden gevat in afspraken op beleidsniveau, maar niet alle kritische kenmerken werden aangetoond in alle gecontroleerde dossiers.
- 3 van de 14 afdelingen scoorden benaderd op dit criterium voor beleid. Alle kritische kenmerken werden aangetoond in alle gecontroleerde dossiers, maar niet alle kritische kenmerken werden gevat in afspraken op beleidsniveau. In één van deze afdelingen ging het om een kritisch kenmerk waarvoor geen beleidsafspraken waren, dat niet in de dossiers werd gecontroleerd.

4.4 THEMA 2 - DE ORGANISATIE VAN ACTIEVE NAZORG NA DE UITSTROOM VAN DE JONGVOLWASSENE

Verwachting

Wanneer een jongvolwassene de jeugdhulpvoorziening verlaat is het belangrijk dat hij nog enige tijd in beeld blijft van de voorziening via het aanbod en de organisatie van actieve nazorg. Elke jongvolwassene dient dit aanbod te krijgen. Indien de nazorg aangeboden en georganiseerd wordt door een vertrouwde jeugdhulpverlener waarmee de jongvolwassene een band heeft zal dit door hem beter aanvaard worden. Het is de jeugdhulpverlener die het initiatief neemt om contact te houden met de jongvolwassene en die hiervoor tijd en middelen voorziet.

De wijze, frequentie en duurtijd van deze nazorg worden samen met de jongvolwassene vastgelegd in concrete afspraken, die worden uitgevoerd en opgevolgd. Indien de jongvolwassene moeilijkheden signaleert gaat de jeugdhulpverlener samen met hem hiermee aan de slag en bepalen ze samen wat er nodig is voor de continuïteit van de hulpverlening.

Actieve nazorg kan gecombineerd worden met passieve nazorg (vb. het sturen van een verjaardagskaart, kerstkaart, meegeven van telefoonnummers...), maar mag nooit beperkt zijn tot zijn passieve vorm.

4.4.1 Criterium 1

Actieve nazorg wordt voor iedere jongvolwassene aangeboden en georganiseerd.

Criterium 1 werd afgetoetst aan de hand van vijf kritische kenmerken. Het 3e, 4e en 5e kritische kenmerk werden enkel op beleidsniveau beoordeeld.

- > Actieve nazorg wordt aangeboden aan en georganiseerd voor elke jongvolwassene die uitstroomt.
- > De jeugdhulpverlener neemt initiatieven om contact te houden met de uitgestroomde jongvolwassene.
- > De voorziening zorgt ervoor dat de jeugdhulpverlener tijd krijgt om actieve nazorg aan elke jongvolwassene aan te bieden.
- > De voorziening zorgt ervoor dat de jeugdhulpverlener beschikt over een budget voor het actieve nazorgaanbod.
- > Actieve nazorg wordt opgevolgd door de voorziening.

4.4.1.1 Algemene resultaten op criteriumniveau

Van de 71 gecontroleerde afdelingen scoorden 63 (89%) afdelingen voldaan op dit criterium.

In 8 van de 71 afdelingen werden er verbetermogelijkheden gedetecteerd:

- 2 van de 8 afdelingen scoorden benaderd op dit criterium voor de controle van de dossiers. Alle kritische kenmerken werden gevat in afspraken op beleidsniveau, maar niet alle kritische kenmerken werden aangetoond in alle gecontroleerde dossiers.
- 1 van de 8 afdelingen scoorden benaderd op dit criterium voor beleid. Alle kritische kenmerken werden aangetoond in alle gecontroleerde dossiers, maar niet alle kritische kenmerken werden gevat in afspraken op beleidsniveau.
- 5 van de 8 afdelingen scoorden niet voldaan op dit criterium. Niet alle kritische kenmerken werden gevat in afspraken op beleidsniveau en niet alle kritische kenmerken werden aangetoond in alle gecontroleerde dossiers. Of er waren geen dossiers die voldeden aan de afbakeningscriteria voor de steekproef voor de dossiercontrole voor thema 2 en er werd enkel op beleidsniveau beoordeeld.

4.4.1.2 Vaststellingen per kritisch kenmerk

In nagenoeg alle geïnspecteerde afdelingen werd actieve nazorg aangeboden en georganiseerd voor elke jongvolwassene die uitstroomde. Uit de gesprekken met zowel beleidsmedewerkers als jeugdhulpverleners bleek dat het 'niet loslaten' van de jongvolwassene in de visies van de verschillende afdelingen zit ingebakken. Er werd door Zorginspectie vastgesteld dat er door de gecontroleerde afdelingen veel inspanningen worden gedaan om actieve nazorg aan te bieden. Er werd zowel mondeling als via dossiers aangetoond dat ook na het residentieel traject van de jongvolwassene er nog initiatieven ontstaan om deze jongvolwassenen verder te helpen. In 5 afdelingen was het niet de afspraak dat jeugdhulpverleners zelf initiatieven moesten nemen om contact te houden met de jongvolwassene die was uitgestroomd. In 3 afdelingen kon dit niet worden aangetoond in alle gecontroleerde dossiers. In deze 3 afdelingen werden 5 dossiers gecontroleerd, waarvan er 4 niet in orde waren. In totaal ging het om 4 dossiers (5%) van de 69 gecontroleerde dossiers.

Er werd door bijna alle afdelingen opgemerkt dat het aanbieden van actieve nazorg niet evident is gezien de beperkte middelen hiervoor. Er is vanuit de Vlaamse Overheid de verwachting dat jeugdhulpvoorzieningen actieve nazorg organiseren (en afdelingen onderschrijven daarvan ook het belang), maar de tijd en de financiële middelen kunnen niet in rekening gebracht worden. Er werd door gesprekspartners in meerdere inspectiepunten aan Zorginspectie toegelicht dat er binnen het registratiesysteem van Opgroeien (Binc) geen mogelijkheid is om de lopende nazorgtrajecten te registreren. In bijna alle afdelingen werd op beleidsniveau aangegeven dat de jeugdhulpverlener tijd krijgt om actieve nazorg aan elke jongvolwassene aan te bieden en dat de jeugdhulpverleners hiervoor budget krijgen of eventueel gemaakte kosten kunnen terugvorderen. Dit gaat om tijd en budget die in principe is voorzien voor de jongvolwassenen die op dat ogenblik verblijven in de afdeling. Het is zoeken voor de afdelingen om daarin een evenwicht te vinden. Hoewel dit geen verwachting is vanuit het beleid van de afdelingen, werd tijdens de inspectie aangegeven dat er jeugdhulpverleners zijn die nazorg aanbieden in de eigen vrije tijd en soms met inzet van eigen middelen.

Wanneer nazorg werd aangeboden en georganiseerd, werd dit door de meeste afdelingen, bijvoorbeeld door een teamverantwoordelijke, opgevolgd. Jeugdhulpverleners kunnen met vragen of zorgen die uit nazorg voortvloeien terecht bij het team en bij hun teamverantwoordelijke.

Er werd tijdens de inspectieronde opgemerkt dat afdelingen soms anders kijken naar de definitie van actieve nazorg en dit zien als onderdeel van CB en CBAW. Uit de inspecties bleek dat jongvolwassenen na een residentieel verblijf meermaals doorstroomden naar een andere typemodule zoals bijvoorbeeld CBAW of CB. Het schakelen tussen verschillende hulpverleningsmodules zoals residentieel verblijf, CBAW en CB is niet altijd mogelijk voor alle organisaties. Zorginspectie heeft CB en CBAW niet als nazorg beschouwd, maar als een aparte begeleidingsmodule waarin aan nieuwe hulpverleningsdoelstellingen wordt gewerkt. De richtsnoeren en het actieplan stellen dat de essentie van nazorg is dat er, in tegenstelling tot voortgezette hulpverlening, geen nieuwe hulpverleningsdoelstellingen nagestreefd worden.

4.4.1.3 Enkele citaten van jongvolwassenen

- *"Ik ga dit hier zeker missen, maar het is tijd voor mijn eigen plekje'."*
- *"Leuk dat ik samen met de begeleiding bereikt heb wat ik wou bereiken."*
- *"Ik denk dat weinig jongeren na hun vertrek nog contact opnemen met de voorziening."*

4.4.2 Criterium 2

Actieve nazorg wordt binnen een vertrouwelijke relatie aangeboden.

Criterium 2 werd afgetoetst aan de hand van twee kritische kenmerken. Dit criterium werd enkel op beleidsniveau beoordeeld.

- > Actieve nazorg wordt aangeboden door een jeugdhulpverlener waarmee de jongvolwassene een goede band heeft.
- > De jongvolwassene kan mee bepalen welke jeugdhulpverlener zijn nazorg zal opnemen.

4.4.2.1 Algemene resultaten op criteriumniveau

Van de 71 gecontroleerde afdelingen scoorden 70 (99%) afdelingen voldaan op dit criterium.

In 1 van de 71 afdelingen werden er verbetermogelijkheden gedetecteerd:

- Deze afdeling scoorde niet voldaan op dit criterium. Niet alle kritische kenmerken werden gevat in afspraken op beleidsniveau. Dit kritisch kenmerk werd enkel op beleidsniveau gecontroleerd.

4.4.2.2 Vaststellingen per kritisch kenmerk

In zo goed als alle geïnspecteerde afdelingen was het de afspraak dat actieve nazorg werd opgenomen door iemand waarin de jongvolwassene vertrouwen had. In alle afdelingen is het de afspraak dat de jongvolwassene kon mee bepalen welke jeugdhulpverlener zijn nazorg zou opnemen.

In enkele afdelingen werd vastgesteld dat het aanbieden van actieve nazorg soms gebeurde door logistiek personeel of vrijwilligers waarmee de jongvolwassene gedurende het verblijf in de afdeling een vertrouwensband had opgebouwd.

4.4.2.3 Enkele citaten van jongvolwassenen

- *"Ik zie mijn individuele begeleider als een vriendin."*
- *"Ik wil contact houden met mijn begeleiding."*
- *"De begeleiding heeft altijd mijn pad bekeken voor later; de begeleiding steunt me in mijn keuze voor later; ik gun iedereen (alle jongeren) een goede plaats."*

4.4.3 Criterium 3

Er worden samen met de jongvolwassene concrete afspraken gemaakt over de invulling van actieve nazorg bij het beëindigen van het ondersteuningstraject. De contacten en ondersteunende activiteiten worden opgenomen in het dossier van de jongvolwassene.

Criterium 3 werd afgetoetst aan de hand van vier kritische kenmerken.

- > De wijze waarop actieve nazorg zal uitgevoerd worden, wordt, samen met de jongvolwassene, op voorhand bepaald.
- > De frequentie van de actieve nazorg wordt, samen met de jongvolwassene, op voorhand bepaald.
- > De duurtijd van de actieve nazorg wordt, samen met de jongvolwassene, op voorhand bepaald.
- > De contacten en ondersteunende activiteiten worden opgenomen in het dossier van de jongvolwassene.

4.4.4.1 Algemene resultaten op criteriumniveau

Van de 71 gecontroleerde afdelingen scoorden 69 (97%) afdelingen voldaan op dit criterium.

In 3 van de 71 afdelingen werden er verbetermogelijkheden gedetecteerd:

- 2 van de 37 afdelingen scoorden benaderd op dit criterium voor de controle van de dossiers. Alle kritische kenmerken werden gevat in afspraken op beleidsniveau, maar niet alle kritische kenmerken werden aangetoond in alle gecontroleerde dossiers.
- 1 van de 37 afdelingen scoorden niet voldaan op dit criterium. Niet alle kritische kenmerken werden gevat in afspraken op beleidsniveau. In deze afdeling waren geen dossiers die voldeden aan de afbakeningscriteria voor de steekproef voor de dossiercontrole voor thema 2 en werd er enkel op beleidsniveau beoordeeld.

4.4.4.2 Vaststellingen per kritisch kenmerk

Er werd door Zorginspectie vastgesteld dat er door de jeugdhulpverleners veel inspanningen worden geleverd om de jongvolwassenen verder te helpen wanneer ze moeilijkheden detecteren na uitstroom. Ook met vragen vanuit het persoonlijk netwerk gaan de jeugdhulpverleners aan de slag om een antwoord te bieden. Er werd zowel mondeling als via dossiers aangetoond dat zelfs na het residentieel traject van de jongvolwassene nog initiatieven ontstaan om de jongvolwassene en zijn netwerk verder te helpen. Zo worden er bijvoorbeeld terug 'rondetafelgesprekken' georganiseerd, gaat een jeugdhulpverlener mee naar de (volwassen)hulpverlening, geeft de jeugdhulpverlener advies of administratieve ondersteuning of verwijst de jeugdhulpverlener door naar gepaste dienst- of hulpverlening.

In verschillende afdelingen is het de gewoonte dat de jongvolwassenen na uitstroom regelmatig op bezoek komen in de afdeling waar ze advies kunnen vragen of gewoon even een gesprek kunnen voeren met één van de jeugdhulpverleners.

jongvolwassene aan de slag gegaan en werd samen bepaald wat er nodig was voor de continuïteit van de hulpverlening. Op een aantal criteria was ook hier groeimarge, het op voorhand vastleggen van minimale afspraken was slechts in de helft van de geïnspecteerde afdelingen in orde.

Dit maakt dat Zorginspectie volgende **aanbevelingen** doet. Bij afronding, maar ook tijdens het nazorgtraject ontbreken vaak concrete afspraken over de wijze, frequentie of duurtijd van de actieve nazorg. De nazorg krijgt eerder organisch vorm binnen de wisselwerking tussen jeugdhulpverlener en de jongvolwassene. Het is echter belangrijk, zo wordt omschreven in de richtsnoeren, om op voorhand een minimaal kader rond nazorg vast te leggen. Dat geeft duidelijkheid, structuur en een houvast aan jongvolwassenen. Ze weten dat er bij het loslaten iemand is die bereikbaar blijft voor hen. Zorginspectie beveelt aan om altijd bij afsluiting van een begeleiding (ook al wil de jongvolwassene op dat ogenblik geen begeleiding meer) enkele minimale afspraken te maken in het engagement dat men als afdeling of jeugdhulpverlener zal blijven nemen na de uitstroom. Of dit aanbod effectief plaats kan vinden hangt van meerdere factoren af, maar sluit niet uit dat het aanbod en het signaal beschikbaar te zijn voor de jongvolwassene, moet geëxpliciteerd worden. Naar opvolging van de nazorgactiviteiten en om ervoor te zorgen dat alle leden van het team op de hoogte zijn, wordt aangeraden om deze nazorgcontacten te registreren in het dossier.

Afdelingen geven aan dat de beschikbare middelen te beperkt zijn om voor iedere jongvolwassene de nodige actieve nazorg te organiseren. De jeugdhulpverleners zijn zoekende naar alternatieve en innovatieve werkwijzen voor het aanbieden van actieve nazorg. Door sommige afdelingen wordt bijvoorbeeld ingezet op het inschakelen van vrijwilligers of logistiek personeel, waarmee de jongvolwassene doorheen zijn verblijf in de afdeling een band heeft opgebouwd. Deze manier van werken kan verschillende voordelen en kansen bieden in het kader van de vermaatschappelijking en normalisering van de jeugdhulp. Zorginspectie merkt daarbij op dat het belangrijk is dat deze personen voldoende ondersteund, begeleid en gevormd worden zodat ze waar nodig, extra ondersteuning en hulpverlening kunnen inschakelen.